

HENDRIK CHABOT, 1894-1949

DOOR LEO OTT

OMSTREEKS 1940 werd Hendrik Chabot door velen in Nederland beschouwd als onze belangrijkste schilder. Hij behoorde tot de artistieke inventaris van Rotterdam, doch was in 1894 geboren in het dorp Sprang, een protestantse enclave in de rooms-katholieke provincie Noord-Brabant. In de enige school - een openbare, waar de dag werd geopend met gebed - was hij een uitstekende leerling en hoewel hij als oudste zoon door zijn ondernemende moeder werd betrokken in haar negoties, waarmee zij de verdiensten van de schoenmaker Wim Chabot trachtte aan te vullen, beleefde hij in Brabant een gelukkige jeugd.

In 1905 kwam een zekere Jasper Kleijn als de nieuwe 'bovenmeester' naar Sprang. Deze zag spoedig dat Henkie Chabot een bijzonder begaafd kind was. Zo had de jongen, beslist geen brave Hendrik, reeds enkele schilderstukjes gemaakt. Kleijn kwam eens met de ouders praten over de mogelijkheid dat Henk verder zou leren. Toen moeder Chabot nog klein was, was het haar evenzo vergaan, doch zonder resultaat. Ditmaal zou het anders gaan. In een dorp dat van de schoenmakerij bestond, verkondigde zij: 'Ons Henk wordt geen schoenmaker!'. Zeer tegen de zin van de schoenmakerspatroon, die vader Chabot geen stuk werk meer mee naar huis gaf. Op aandrang van moeder ging hij voor eigen rekening schoenen maken, die moeder als uitstekende koopvrouw in Tilburg aan winkeliers wist te verkopen, tot een boycot van de patroons het haar onmogelijk maakte in Brabant schoenen te slijten. Moeder trok per boot met haar pak schoenen naar Rotterdam, waar zij elke week haar koopwaar bij dezelfde winkelier afzette. Deze vond dat haar man toch eigenlijk beter in een schoenfabriek in Rotterdam zou kunnen werken.

En inderdaad voegde Wim Chabot, nadat hij werk had gevonden in een schoenfabriek, zich bij het leger der Rotterdamse kostgangers. Zijn ervaringen waren niet al te best. Toen hij op een zondag voor het gebruikelijke bezoek aan huis naar Sprang wilde reizen kon dat niet doorgaan: zijn beste pak was

naar de lommerd gebracht! Op zeker moment ontving moeder niet de postwissel uit Rotterdam, die door de hulpvaardige hospita werd geschreven en verzorgd. Moeder kwam pools-hoogte nemen, merkte dat de vrouw het geld in eigen zak had gestoken en meteen tastte zij door. Het hele gezin verhuisde naar Rotterdam, waar de familie Chabot zich op 30 mei 1906 in een zeer slechte woning aan de Schoterbosstraat 12 vestigde.

Zo belandde Hendrik Chabot in de grote stad, waar hij aan het werk moest. Moeder dacht er niet aan dat hij, zoals vader wilde, ook naar de schoenfabriek zou gaan. De elfjarige jongen vond een baantje bij de huis- en decoratieschilder P. van Hemert, die aan de Ged. Binnenrotte een bloeiend bedrijf had. Henk verdiende er 15 stuiver per week en daarmee kon moeder de huisbaas betalen. Van Hemert moet een sociaal voelende patroon zijn geweest. Met Kerstmis stond er in de werkplaats een pracht van een kerstboom, vol geschenken voor de kinderen van de knechts. Henk kwam er met moeder en zijn broertje Ferry naar kijken. Voor Ferry hing er een speelgoedgeweertje aan de boom, maar moeder wilde op oorlogstuig lijkend speelgoed beslist niet in huis hebben. De patroon merkte op dat die kleine Henk al gauw aardig met verf en kwast kon opschieten en toen hij hoorde, dat die jongen in zijn vrije ogenblikken altijd aan het schetsen en schilderen was, vroeg hij hem eens een schilderstukje te maken. Het stilleventje waarmee Henk voor de dag kwam, bracht hem ertoe eens met zijn ouders te gaan praten. Die jongen moest naar de Academie. Omdat moeder zo iets wegens de kosten onbereikbaar vond, bood de patroon aan die kosten voor zijn rekening te nemen. In september 1908 werd Hendrikus Chabot, oud veertien jaar, ingeschreven als leerling aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen.

Zo opende een Rotterdamse middenstander voor Hendrik Chabot de weg naar een toekomst, waarin hij zou uitgroeien tot één der grote expressionisten van zijn tijd. De Academie kende een achtjarige cursus, met een solide eindexamen als bekroning der studie, maar dat getuigschrift heeft Chabot niet behaald, evenmin als de zo begeerde zilveren medaille. Tot zijn klasgenoten behoorden Alex de Haas, later groot man in de kleinkunst, en de etser André Schotel. Met Adriaan van der Plas en Jan Kamman sloot hij in zijn studiejaren een hechte vriendschap, waardoor een artistiek driemanschap ontstond.

De studie aan de Academie was geen sinecure, het werk bij

Van Hemert evenmin. De familie Chabot woonde nu in het (nog bestaande) pand Almondestraat 37c, waar Henk in een hoekje van de huiskamer zat te schilderen. Hij wilde zich ontwikkelen als vrij scheppend kunstenaar. Na de dood van zijn patroon in 1912 werd het schildersbedrijf opgeheven en ging hij werken bij de firma A.M.J. de Gee aan het Spui. Hij vormde zich nu in maatschappelijk opzicht. Als lid van het Nederlands Jongelingsverbond verwierf hij in 1913 een eerste prijs voor zijn inzending tot de tentoonstelling 'Jongensarbeid'. In maart 1914 deed hij in de Noorderkerk zijn belijdenis. Later heeft hij zich welbewust van de Ned. Hervormde Gemeente losgemaakt, zonder evenwel strenge morele en ethische maatstaven uit het oog te verliezen. Hij werd een ambitieus lid van een der vele Rotterdamse mandolineclubs, welke uitvoeringen in een tijd zonder radio en televisie veel publiek trokken.

Mede door de inbreng van de opgroeiende kinderen kon het gezin in augustus 1914 een ruime, splinternieuwe woning aan de Ackersdijkstraat betrekken, waar Henk onder de hanebalken een eigen ruimte om te schilderen vond. Hij moest en zou kunstschilder worden, via de Academie. Twee leraren waren zijn voornaamste leidlieden. De eerste was Alexander van Maasdijk, vele jaren de spil van het tekenonderwijs. Hij heeft enorme invloed uitgeoefend op de vorming van veel beeldende kunstenaars, die hem dan ook hoog vereerden. Chabot beweerde altijd dat hij van hem zeer veel had geleerd, ook dingen die hij later had moeten afleren. De tweede was, sinds 1917, de etsers Antoon Derkzen van Angeren, die hem naast de etskunst artistieke zelfdiscipline bijbracht.

Het werk bij De Gee liet hem zo weinig tijd voor zijn vrije produktie dat hij zijn patroons vroeg hem de zaterdagmiddag vrij te laten. Hij was een buitengewoon kundig schilder en decorateur geworden en hoewel node, moesten zij akkoord gaan. Intussen had hij zich bij de antiquair H.M. Heijman aan de Delftsevaart de kunst van het restaureren van oude schilderijen eigen gemaakt. Hij ontpopte zich als een geboren restaurateur, wat bepalend is geweest voor zijn levensgang. Feitelijk heeft Chabot met het restauratiewerk vele jaren zijn kost verdiend met voldoende armslag om zich aan het vrije werk te kunnen wijden, terwijl hij bovendien in een sterk besef van zijn verantwoordelijkheid als oudste zoon zijn ouders tot het einde hunner dagen steunde.

Na enige tijd vroeg hij ook een vrije woensdagmiddag voor

zichzelf, doch daarvan wilde de oudste patroon niet weten. Nu waagde hij de sprong naar de zelfstandigheid. Aan de Zuidblaak huurde hij ergens op een zolder ruimte voor een atelier, een gunstig punt waar het werk hem toestroomde. Enige jaren later verhuisde hij naar Wijnstraat 109c. Het was nu 1920 en nog steeds bestond er een band met de Academie.

De Kersttentoonstelling van de Academie in 1921, waar hij zich met André Schotel, Albert Neuhuys en Henriette Reuchlin-Lucardie als leerlingen van de etscursus voorstelde, was zijn eerste expositie. Aangelokt door een kritiek, kwam een zekere Kees Schortemeijer daar kijken. Hij maakte er kennis met de 'exposant' Chabot, wat leidde tot een voor beiden belangrijke vriendschap. Schortemeijer, een verwoed verzamelaar, heeft veel werk van Chabot gekocht. Bovendien volgde hij de ontwikkeling van Chabot op de voet, onder aantekening van zijn bevindingen.

In de jaren twintig vond Chabot zijn weg als zelfstandig scheppend artiest. Hij tekende, etste, maakte houtsneden, doch nauwelijks schilderijen. Hij had veel boeken over beeldende kunst bestudeerd, hetgeen hem vertrouwd had gemaakt met het werk en leven van de groten uit het verleden. Vooral Pieter Brueghel de Oudere boeide hem. Omdat in het Kunsthistorisch Museum te Wenen van hem zoveel werk was te zien, maakte hij medio 1922 met Adri van der Plas een reis naar Wenen, waar hij werken van Brueghel en Dürer heeft bestudeerd, doch geen schilderonderwijs heeft genoten, zoals in enkele naslagwerken staat vermeld.

In 1923 wilde hij eensklaps gaan beeldhouwen. De daartoe nodige financiën kreeg hij van Schortemeijer. Tot zijn verbazing zag deze hoe Chabot zonder enige voorbereiding twee beelden hakte. Zij werden geruild voor een fiets. In datzelfde jaar vestigde een tentoonstelling in het voormalige Oudemannenhuis zo nadrukkelijk de aandacht op zijn werk, dat de kunsthandelaar Krantz naar zijn atelier klom, daar alles nauwkeurig bekeek en voor alles wat daar hing en stond f 2000 bood! Hij wilde met Chabots werk zijn nieuwe kunstzaal in Den Haag, dicht bij het Vredespaleis, openen. Daar zou veel worden verkocht en wekelijks kon Chabot dan op een cheque van Krantz f 100 incasseren. Volstrekt tegen het advies van Schortemeijer, die geen enkele kunsthandelaar vertrouwde, bezweek de schilder voor het toen bijna sensationeel aandoende bod. De Haagse expositie omvatte negen pastels, vier etsen, drie tekeningen, zes

houtsneden, een litho, drie beelden en slechts één schilderij.

Weken achtereen incasseerde Chabot f 100, welk kapitaal hem verlokte tot een nieuwe kunstreis, naar Duitsland waar door de tomeloze inflatie een gulden veel waard was. Weer was Van der Plas zijn reisgezel. Berlijn, Dresden en München werden bezocht, maar in Den Haag verkocht Krantz zo goed als niets, de geldstroom hield op, zodat de vrienden weldra in nood zaten. Na een brandbrief uit München schoot Schortemeijer met f 100 te hulp. Terug in Rotterdam was Chabot een ervaring en enige bijzonder gunstige Haagse kritieken rijker.

Het jaar daarop volgde zijn overgang naar het kubisme, met schilderijen in de grote formaten die later zijn werk zouden beheersen. Over een abstract beeld was de beeldhouwer Leen Bolle zo enthousiast, dat het op zijn aandrang met de Nederlandse inzending naar de Wereldtentoonstelling te Parijs in 1925 ging. De jury kende hem een 'medaille d'or' toe. Op de Bloemententoonstelling te Heemstede verwierf hij met zijn beeldje Bloemengeur de eerste prijs. Slechts enkele jaren duurde Chabots kubistische periode. Ondanks zijn overtuiging dat het kubisme voor zijn ontwikkeling veel had betekend, zag hij er geen kans meer in op echte groei.

In 1928 trouwde hij met Antonia Tolenaars, die hij reeds jaren kende. Het paar betrok een woning aan de Lage Oostzeedijk, maar hij bleef werken op zijn atelier aan de Wijnstraat. Het was een bijzonder goed huwelijk. Zelf placht hij te zeggen, dat hij er 'geen honderdste seconde spijt' van had gekend. Op het atelier was Henks broer Wim, na zijn studie aan de Academie te hebben voltooid, eveneens als restaurateur aan het werk gegaan en daar ontstond een vrij strak werkschema: om half negen werd begonnen, om één uur was het schafttijd, daarna werd gerestaureerd tot halfvier en dan kwam het vrije, het ware werk aan de beurt. Chabot maakte nu grote schilderijen met voorstellingen, stoelend op het leven in de stad en getuigend van zijn sociale bewogenheid. Door bemiddeling van mr. F.J. Brevet, bewonderaar en regelmatig koper van zijn werk, kreeg hij zijn eerste belangrijke opdracht, voor een muurschildering in het nieuwe AMJV-gebouw te Amsterdam.

Chabot, nu midden in de dertig, werkte ontzaglijk hard en zocht ontplooiing op cultureel gebied. In een stokoude maar dappere auto, bestuurd door Paul Schuitema, maakte hij in augustus 1929 met Leen Bolle, Dick Elffers en de journalist Chris Seyffert een inspirerende kunstreis naar Bretagne. Er

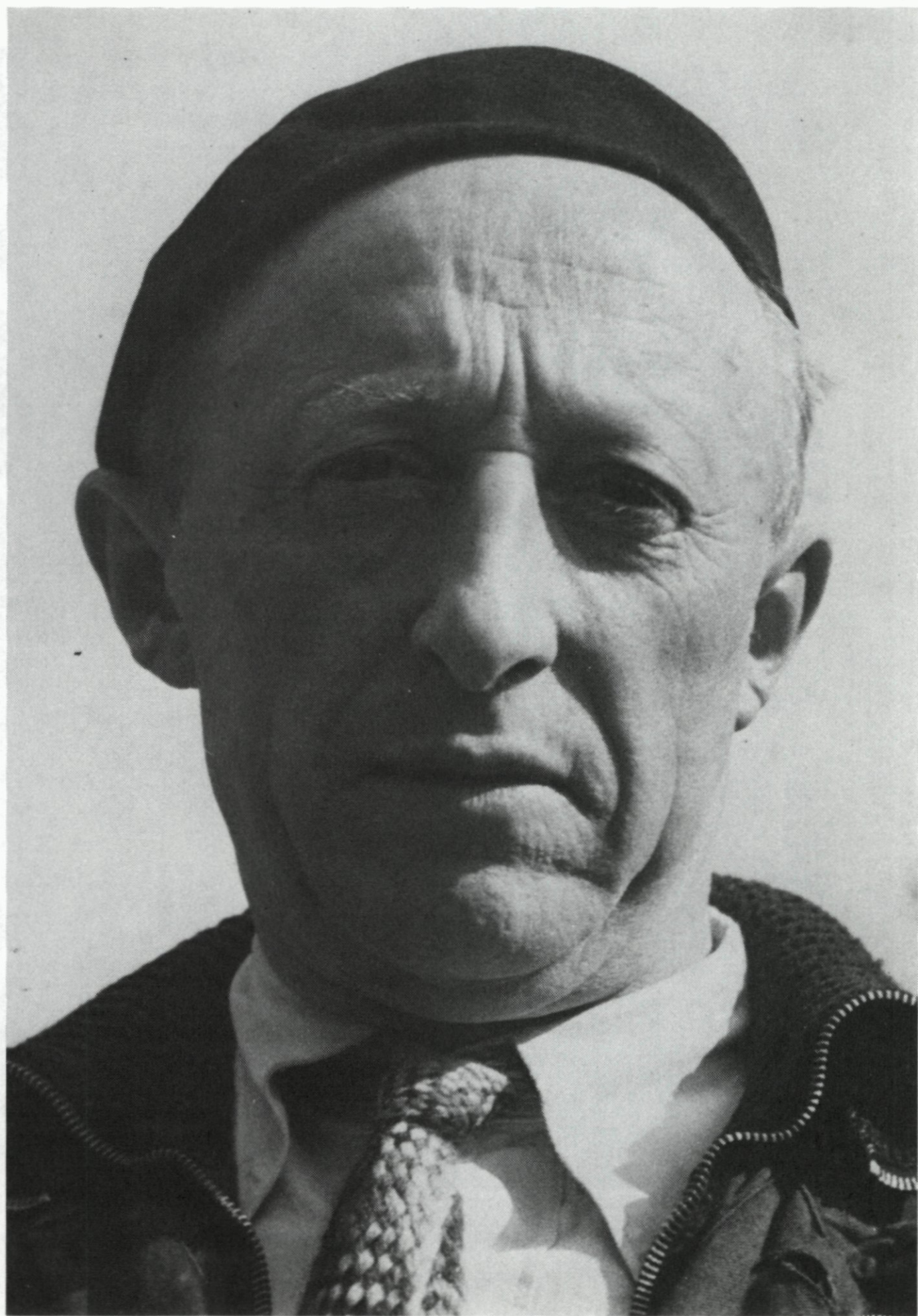
ontstonden schilderijen als Meisje uit een Modemagazijn, naast verschillende landschappen en typen van boeren, die sterk de aandacht van critici als Albert Plasschaert en Pieter Koomen trokken. Zij zagen in hem een artiest vol beloften, een man van de toekomst.

Rijzing naar de top

Langzaam en zeker, worstelende met de tegenstroom van een langdurige crisis, wist hij in de jaren dertig deze beloften te vervullen. Als beeldhouwer werd hij in 1931 met Bolle, Bieling, Van der Plas en Wensing uitgenodigd de sluitstenen te maken voor de bruggen van de Statensingel in het nieuwe Blijdorpkwartier. Chabot hakte voor de oostkant van 'zijn' brug een markante kop, voor de andere zijde een op het kinderspel doelend beeld, dat spoedig door onbekenden ernstig werd beschadigd.

Na deelneming aan enkele tentoonstellingen, waaronder die in het in 1931 geopende warenhuis De Bijenkorf, kreeg hij in het voorjaar van het voor hem zo belangrijke jaar 1933 zijn eerste expositie in de Kunstzaal Van Lier te Amsterdam, wat als een onderscheiding mocht gelden. Tevens besloot hij enige tijd door te brengen in het stille dorpje Vrouwenpolder op Walcheren. Begin april fietste hij met zijn vrouw vanaf station Middelburg daarheen. In twee optrekjes woonde hij daar tot november. Daar blonk een ander, klaarder licht, boven het weidse landschap met zijn mensen en dieren, dat alles sprak tot hem, woelde zijn geest om en stuwde, terwijl hij onstuimig werkte, zijn artistieke potentie opwaarts. Hij maakte er kennis met A.M. Hammacher en deze kenner van het métier bracht hem in contact met Charley Toorop, met wie hij zeer bevriend raakte. Op Walcheren schilderde hij en hakte hij in steen, hij leerde er dieper in mensen en dieren schouwen en bij de dijk sprak de zee tot hem in vele talen. Van de schilderijen die hij er maakte, moet vooral Zeeuwse Boerin worden genoemd. In één sujet gaf hij het wezen van het in de loop der eeuwen gevormde type Walcherse vrouwen daarin weer.

In de late herfst keerde hij terug naar Rotterdam. Daar was intussen de vereniging van beeldende kunstenaars R 33 opgericht. Nieuwe leden konden slechts op uitnodiging toetreden. Chabot werd uitgenodigd. Hij voegde zich bij deze progressieven, zij het zonder een strijdbaar lid te worden. Hij was geen organisatieman. Hij wilde slechts schilderen en hakken. Ook

58. *Hendrik Chabot (1894-1949).*

59. Schilderij 'Tuinder' van Hendrik Chabot; foto collectie D. Tol, Chabotmuseum Rotterdam.

hield hij zich buiten de in 1932 opgerichte sociëteit van kunstenaars de Oase, die in de daktuin van Hotel Atlanta een bloeitijd beleefde. Wel had hij omgang met collega's als Wout van Heusden, die evenals hij hielden van de rust waarin zij konden werken in een stad met naar hun inzicht meer daad dan praat. Toentertijd werden Henk Chabot, Wout van Heusden en Cees Timmer door velen als de belangrijke figuren van Rotterdam beschouwd.

Na hun terugkeer in Rotterdam konden de Chabots niet meer aan het stadsleven wennen, zodat zij in april 1934 gingen wonen in een vervallen daglonershuisje aan de Rechter Rottekade 95. Daar in de polder vond hij iets terug van de inspiratie en het geluk uit de Zeeuwse tijd. Voor de schilder Chabot betekende deze verandering van milieu ongedacht veel. In de tot atelier gepromoveerde kleine schuur achter het huisje werkte hij in zijn blauwe overall, gewoonlijk op klompen die hem ook bij het tuinieren dienden. Mede bepalend voor zijn ontplooiing was de vriendschap met de eminente kunsthandelaar Carel van Lier, die voortspoot uit de jaarlijkse exposities in de gerenommeerde kunstzaal aan het Rokin te Amsterdam. Chabot spitste zijn werk nu toe op deze tentoonstellingen, waar het in wijdere kring dan ooit de aandacht trok. Vooral de doorwrochte kritieken van S.P. Abas, te Amsterdam medewerker voor beeldende kunst van de Nieuwe Rotterdamsche Courant, gaven telkenjare een beeld van zijn ontwikkeling, met de nadruk op de stijgende lijn. Abas heeft dadelijk het bijzondere schilderkunstig vermogen van Chabot onderkend en tot in 1940 allerlei hoogtepunten van zijn oeuvre die door de tijd als zodanig zouden worden aangewezen, op voorhand aangeduid, zoals in 1938 het magistrale schilderij Tuinder. Weer in één mens was daarin het beeld van de toenmalige crisis geconcentreerd. Het doek werd door de directeur van Carnegie Institute te Pittsburg uitverkoren voor zijn jaarlijkse tentoonstelling van moderne kunst. Tal van Nederlandse critici schonken aandacht aan zijn werk, doorgaans in sterk positieve zin, echter ook meermalen gewagend van invloed van de Belgische schilder Constant Permeke. Daarmee was Chabot verre van gelukkig en hij achtte dat ook niet ter zake, hoezeer hij Permeke ook bewonderde. De in deze tijd opkomende nationaal-socialistische pers uitte zich vaak heftig tegen Chabots voorstelling van mensen en dieren.

In de jaren dertig ontving hij enkele opdrachten, waaronder het verzorgen van een decoratieve achtergrond voor het De

Jongh-monument in de tuin van het nieuwe Museum Boymans. Een meer in het oog vallend resultaat was in 1936 zijn beeld Voetballer bij het Feyenoordstadion, in die dagen een veelbesproken kunstuiting, doch stellig niet altijd in gunstige zin. Ontluisterende namen als Manus Gorilla waren veelzeggend. Ook waren voetballers weinig ingenomen met de in hun ogen kleine omvang van de kop. Morrend vroegen zij, of dat soms hun geestelijk peil moest demonstreren. Het heet dat Chabot, iets van deze kritiek opvangend, onder een grijnslachje heeft gevraagd, of een mens dan zoveel hersens nodig had om achter een bal aan te hollen. Maar hoe kon iemand toen weten van topvoetballers, die enkele decennia later de meest besproken, vurigst vereerde, hevigst verguisde en zeker hoogst betaalde mannen ter wereld zouden zijn? In 1937 kon ook hij bijdragen tot de versiering van het in afbouw zijnde vlaggeschip van onze koopvaardijvloot, de Nieuw Amsterdam. Het betrof 'een decoratief paneel voor één der wanden van de kapiteins-zithut'. Het werd een breed opgezet polderlandschap. Polders behoorden, met laaiende Zomers en ijzig verlaten Winters tot zijn specialiteiten, terwijl wat figuren betrof het gezin, werkende of rustende boeren en bijzondere menselijke situaties tot zijn geliefkoosde motieven behoorden. Doorgaans dacht hij lang na voor hij aan een schilderij begon, menigmaal worstelde hij met zijn onderwerp, maar soms kon hij met heilige bezieling in één koene worp een fragment op het doek smijten. Voortdurend stond Van Lier bij de voorbereiding van zijn expositie achter hem en vocht hij voor de erkenning van zijn werk.

Waardering van ingewijden won veld. Tekenend was dat het Rotterdamsch Nieuwsblad, hoewel gewend slechts aan Rotterdamse exposities aandacht te besteden, in 1938 de tentoonstelling bij Van Lier uitvoerig besprak, omdat het blad Chabot tot de belangrijkste Rotterdamse schilders rekende. Meer nog: 'Wanneer iemand hem op de eerste plaats zou willen plaatsen, ware het moeilijk een ander aan te wijzen, die op deze plaats onbetwistbaar aanspraak zou kunnen maken'. Ook de museumdirecteuren toonden bij Van Lier meer en meer aandacht voor de Chabots, evenals particuliere verzamelaars, zoals de bekende Leeuwarder chirurg dr. H.L. Straat, zelf een hartstochtelijk liefhebber van de schilderkunst. In 1939 kocht de Amerikaanse zakenman, tevens koper van moderne kunst, Thomas A. Watson, bij Van Lier werk van Charley Toorop en van Chabot. Als directeur van International Business Machines Corporation

moet hij een scherpe kijk op de toekomst hebben gehad, gezien de volstrekt overheersende positie die de IBM sinds jaren op de markt van de toen nog volkomende onbekende computers inneemt. Voor zijn bijdrage tot de 'Gallery of Science and Art' ontving Chabot van de IBM een indrukwekkende medaille als een 'Honorable Award for a notable contribution to the art of the world', wat in de Amsterdamse kunstwereld de aandacht trok. In april 1940 opende het maandblad *Kroniek van Kunst en Cultuur* met een stuk van Antony Bosman, dat aldus aanving: 'Indien men mij zou vragen wie de belangrijkste schilder in Nederland is, zou ik geen ogenblik aarzelen om de naam "Hendrik Chabot" te noemen'. Gezien mede de bespreking die Abas in de *NRC* van 20 april 1940 aan de pas geopende Chabot-expositie bij Van Lier wijdde, waarin hij gewaagde van 'een geconcentreerde kracht als weinig in onze schilderkunst van deze eeuw aan te wijzen is geweest', lijdt het geen twijfel of toen werd Chabot als een zeer belangrijk, zo niet de belangrijkste schilder in Nederland beschouwd. En toch moest deze stille, bescheiden werker in het schamele atelier bij de Rotte restaureren en nog eens restaureren om zoals het vandaag heet zijn koopkracht op peil te houden.

De in september 1939 uitgebroken Tweede Wereldoorlog had hier de kooplust voor eigentijds werk zo goed als vernietigd. Op deze tentoonstelling verkocht Van Lier niets, totdat op donderdag 9 mei Nes ter Gast, groot bewonderaar en meermalen koper van Chabots werk, na veel telefonisch overleg tussen de handelaar en de schilder plotseling kocht! Nauwelijks was Ter Gast vertrokken of Van Lier schreef opgewonden een brief aan zijn vriend: 'Die zaak is voor elkaar! (...) uitgerekend op dit allermiserabelste ogenblik'. Toch moet de joodse kunsthandelaar diezelfde avond enig voorgevoel hebben gehad. Hij belde Chabot wegens het grote nieuws op. Nu durfde de schilder het aan: hij zei tegen zijn vrouw dat hij met het restaureren wilde ophouden. Voortaan zou hij alleen maar vrij schilderen, te meer omdat hij, zoals hij voor de zoveelste maal beweerde, nu eindelijk zeker wist, wat schilderen was. Gelukkig en hoopvol gingen de Chabots slapen. Nog in de nacht werden zij gewekt, door doffe dreunen in de verte. Het was oorlog.

Dat heeft Chabot hevig aangegrepen. Nu lieten zich ook nog gevolgen gelden van een plotselinge ongesteldheid, toegeschreven aan een kolendampvergiftiging, die hem in 1938 had overvallen, doch die spoedig als vrij onschuldig was beschouwd.

Het was hem fysiek onmogelijk te beeldhouwen. Bovendien was Chabot, die toch al moeilijk van menig schilderij afstand kon doen, zwaar getroffen doordat veel van zijn oude werk dat werd bewaard op het atelier waar zijn broer Wim nog werkte, bij de rampzalige brand in de binnenstad op 14 mei mede was verloren gegaan. Enige tijd was hij volkomen geslagen.

Het oorlogswerk

Na maanden kwam hij de psychische klap te boven en begon hij met zijn bekend doek *Brand van Rotterdam* de reeks van omstreeks veertig schilderijen, nu aangeduid als zijn oorlogswerk. Deze grootse taak ondernam hij zonder enige opdracht en zonder enig plan. Het ene schilderij volgde op het andere. Daarbij moet het zesde zintuig zijn leidsman zijn geweest, vooral bij het weergeven van situaties waarvan toen bijna niemand kon weten. Hij schiep telkens de hoofdpersonen, onderduikers, verjaagden, slachtoffers van oorlogshandelingen, gevangenen, kortom altijd mensen die door het noodlot waren getroffen. Wel ging dat lot steeds gekleed in het hakenkruisuniform, maar juist dat was bij Chabot nooit te zien. Ook het innerlijk zo blijde schilderij *Zweedse Broden* is echter tot het oorlogswerk te rekenen.

In alle stilte werkte hij aan zijn heldensage van de oorlog, wel vermoedende dat deze doeken eerst veel later erkenning zouden vinden. Dan moest er, zo liet hij zich uit, wel iemand zijn die ze bij elkaar hield. Merkwaardig genoeg diende eind april 1944, in het schrikkelijkst van de hongervinter, zo iemand zich aan in de persoon van Dick Tol, die met zijn vrouw Cornelia Breugem te Hillegersberg een welbeklante slagerij dreef. Tol had gehoord van de schilder bij de Rotte en kwam in zijn witte slagersjas vragen, of hij iets van het werk mocht zien, hetgeen de ietwat stug reagerende Chabot toestond. Dadelijk ontpopte Tol zich als een fervent bewonderaar van Chabot en kocht hij het schilderij *Inundatie*, uit het oorlogswerk. De honger van Tol naar Chabots was niet te stillen, evenmin als de zucht van Chabot tot het behouden van eigen werk licht was te overwinnen. Toch wist Tol met inzicht en doorzettingsvermogen in 1947 en 1948 zoveel stukken uit het oorlogswerk te verwerven, dat die wens van Chabot in vervulling zou gaan. Het werd in 1962 bevestigd door de stichting van het Museum Hendrik Chabot.

Na de bevrijding beleefde Chabot een nieuwe opgang, nu zonder de steun van zijn vriend Van Lier, wiens kunstzaal in

1942 moest verdwijnen, evenals de handelaar zelf. In het Stedelijk Museum te Amsterdam en de Kunstkring te Rotterdam gehouden exposities van het oorlogswerk overrompelden velen. Ondanks zijn wankele gezondheid voltooide hij nog tientallen schilderijen in de geliefkoosde grote formaten. Nog in mei 1948 maakten de Chabots met de familie Tol een autotocht, die resulteerde in enkele machtige doeken, *Hollandse Lente* en *Betuwse Lente*. In de laatste winter die hem zou zijn gegeven zette hij plotseling nieuw werk op. Op een enkele uitzondering na had hij nooit een bijbels onderwerp gekozen, nu wilde hij de *Intocht van Christus op Palmzondag* uitbeelden. Omtrent het waarom van deze keus was hij zeer zwijgzaam. Na zijn dood is het doek dikwijls geëxposeerd, als 'Niet voltooid'. Het schilderij heeft tot velerlei veronderstellingen omtrent zijn bedoeling aanleiding gegeven. Kort voor zijn gang naar het ziekenhuis heeft Chabot zelf een neef de sleutel aangereikt: 'De mensen die hier "Hosanna!" roepen, zijn precies dezelfde die over enkele dagen zullen schreeuwen: "Kruisig hem!" En dat heb ik met dit schilderij willen weergeven'.

Ernstige benauwdheden dwongen hem tenslotte ertoe zich te laten opnemen in het ziekenhuis Eudokia. Het was maart 1949. Weinig heeft hij daar zozeer geapprecieerd als... de bijbellezing. Nog steeds leefde er een zwakke hoop op herstel, maar eigenlijk geheel onverwacht ging hij, terwijl zijn vrouw in het atelier doende was om met het oog op een komende tentoonstelling alle schilderijen voor hem te noteren, in de ochtend van 2 mei heen.

Voor zijn begrafenis waren onbegrijpelijk velen in de Hille-gondakerk bijeengekomen. Deze stille, innerlijk even voorname als eenvoudige mens moest voor hen iets werkelijks hebben betekend. Wat hij heeft willen getuigen, vooral zijn liefde tot de mensen, is door zijn schilderijen op veel tentoonstellingen binnen en buiten onze grenzen uitgedragen.